

Oude beroepen in en rond Oud Ade

2. De Baker

In een van zijn vele historische boerenromans, *Mooie Maartje van de Molen*, laat auteur Clemens Wisse een moeder met haar twee zoontjes op kraamvisite gaan bij de buurvrouw in de molen. Onderweg vraagt een van de jongetjes aan zijn moeder of hij het kindje mag vasthouden straks. “Dat moet je maar aan de baker vragen,” antwoordt deze. De baker? “Wat is een baker?” vraagt het kind. “Een baker is een vrouw die buurvrouw een beetje helpt,” is het vage antwoord van de moeder. Aangekomen bij de molen blijkt de ‘opoe’ van de baby de baker te zijn.

Wat een baker precies is – of beter: was – houdt mij al een tijdje bezig. Eerst dacht ik dat het een ervaren buurvrouw of (schoon)moeder was die “een beetje kwam helpen” bij de bevalling. Annie van Schie – de Haas (86), die bij het pontje naar de Kaag Sociëteit woont, vertelt me dat haar buurvrouw Mevr. Geert van Schie – van der Poel (mijn Tante Geert) bij vier van haar vijf bevallingen (een keer een tweeling) aanwezig was en de dokter assisteerde. Tante Geert was een ervaringsdeskundige, ze had zelf 15 kinderen gebaard. Ze hield vóór de bevalling een oogje in het zeil en besloot wanneer de dokter geroepen moest worden. Maar na de bevalling was haar taak voorbij en kwam er een echte kraamverzorgster. Annie herinnert zich Zuster Keizer uit Oude Wetering. Die bleef dan een dag of tien voor moeder en kind zorgen en hield, als dat nodig was, ook het gezin draaiende. Als er een dienstbode was, zoals bij de meeste boeren, dan hoefde dat laatste niet. Vanwege de afstand naar Oude Wetering bleef ze slapen. Tante Geert werd niet betaald; dat was burenhulp. Maar de kraamverzorgster natuurlijk wel. Het was haar beroep. Kraamverzorgsters waren ervoor opgeleid maar vóór hun tijd was er de ‘ongeschoolde’ baker.

In Oud Ade waren dat onder meer Mevr. Marij Vermeij, vrouw van molenaar Dirk Vermeij, en moeder van twee kinderen, Mevr. Ploon Verhaar, vrouw van Jan Verhaar op de Kippendijk, Mevr. Aal Vink, getrouwd met Jan Vink, woonachtig aan de Kolk, ‘Tante Geert’ (tweede vrouw van Bert van der Geest, Zijldijk) en Mevr. Dith van der Geest-Los, Vrouw van Dirk van der Geest, die een manufacturenwinkeltje had, links over de brug naar de Zwarteweg. Dirk overleed in 1942. Theo van der Poel schrijft over Dith: “Zijn weduwe (‘Tante Dith’) heeft altijd hard moeten werken om de kost te verdienen voor het gezin. Vooral als baker was zij een graag geziene hulp.” In 1945 is Dith Los hertrouwd met Arnold Broeders [Geestverwanten, p. 216]. Clemens Wisse herinnert zich dat buurvrouw Griet Bartels, getrouwd met daggelder Jan Bartels, bij zijn moeder kwam bakeren: “Mijn moeder had één ding gemeen met Poe (ouderwetse naam voor Moe) Bartels en dat was dat zij geen van beiden een cent te makken hadden, dus betalen voor bakeren was er niet bij. Overigens omvatte dat bakeren meestal meer dan zorgen voor moeder en kind. Ook de was moest gedaan worden en er moest gekookt worden, waarbij in ons geval een oudere dochter kon helpen.”

Bovengenoemden waren ‘klassieke’ bakers die – op enkele uitzonderingen na – betaald werden voor hun diensten in een tijd dat de kraamvrouw tien dagen in bed moest blijven. Mijn eigen schoonmoeder zei altijd dat ze genoot van die tien ‘vakantiedagen’, de enige dagen in haar drukke leven dat ze uit kon rusten. Ik denk dat veel moeders dat toen zo ervaarden.

Fien van Schie, zelf oud kraamverpleegkundige, herinnert zich dat Marij Vermeij een biefstukje voor haar moeder bakte om aan te sterken maar verder weet ze niets meer over de baker. Ook anderen die ik raadpleeg weten weinig over de baker en haar werk te vertellen. De mannen sowieso niet, dat zijn immer vrouwenzaken. Maar ook de vrouwen

weten weinig. Over alles wat met seks en bevalling te maken had, werd gezwegen. Zwangerschap werd met korsetten en andere verhullende kleding verborgen gehouden. Fien van Schie herinnert zich haar negende verjaardag. Toen ze wakker werd, vertelde haar vader haar dat ze een broertje als cadeau had gekregen. Ze had, zeker als kind, geen idee waar dat cadeautje vandaan kwam en aan haar moeder had ze nooit iets gemerkt. Annie de Haas vertelt me dat een schoonzus haar moeder berichtte dat ze wist hoe dat zat met kinderen krijgen. De moeder kreeg een kleur en waarschuwde haar dat ze het niet tegen de kleintjes mocht zeggen. Maar ook op volwassen leeftijd bleef het taboe bestaan. Sommige vrouwen wisten niet eens hoe dat alles in zijn werk ging toen ze op punt van trouwen stonden. ("Laat dat maar aan je man over."). Als ze op een boerderij woonden, zou je verwachten dat ze het wel wisten. Ze werden omringd door bevallende koeien en varkens, maar dan nog kon seks en bevalling een onbekend onderwerp blijven. Toen ik eens aan een nicht die op een boerderij was opgegroeid vroeg hoe dat mogelijk was, riep ze uit: "Maar Sjaak, we zijn toch geen beesten!"

Terug naar de baker. Zo'n honderd jaar geleden begon de baker haar reputatie van wijze vrouw te verliezen. Ze werd zelfs gedeeltelijk verantwoordelijk gehouden voor de hoge kindersterfte (een op de negen baby's overleed in het eerste levensjaar). Hun geringe kennis van moeder en kindzorg leverde een van de weinige woorden op waarin de baker nog voortleeft: bakerpraatjes, onzin. Twee andere woorden, minder onvriendelijk zijn 'bakermat' en het nu weer gebezigde 'bakeren': daarbij wordt de baby strak in doeken gewikkeld zodat de armpjes stijf tegen het lichaam worden gedrukt. Ik wist niet wat ik zag, toen mijn eigen dochter haar pasgeboren kindje stijf ingepakt in de wieg legde. Het bleek een nieuwe aangeprezen methode te zijn. Het kind zou er rustiger van worden en beter slapen. Met dank aan de baker.

In 1911 begonnen kruisverenigingen met een cursus voor 'kraamvrouwenverpleging'. Bakers werden gediplomeerde kraamverzorgsters. In Oud Ade behaalde Gré Vrijburg (1918-2007) als eerste haar diploma in 1943. Gré was getrouwd met Piet van der Geest ("Piet van Chrissen") en was/werd zelf moeder van vier kinderen. In 1945 werd zij ingeschreven in het register van 'kraamhulpen'. In de oorlog, terugfietsend van kraamwerk botste Gré 's nachts een keer tegen een Duitse soldaat aan. Hoewel het 'spertijd' was, zag de Duitser aan het uniform van Gré dat ze met reden 's nachts op pad was. Hij begeleidde haar zelfs galant tot aan de brug naar de Zwarteweg waar ze toen woonde. Gré werd na haar huwelijk een werkende moeder, een voor die tijd bijzonder verschijnsel. Het was een zwaar beroep, zeker als ze ook de zorg had voor het gezin dat in die periode vaak veel kinderen telde. Op verzoek breidde Gré het kraamwerk uit met voorlichting. Ze haalde geregeld 'echte boeren karnemelk' bij Klaas Heemskerk in de Zevenhuizen. Diens dochters Ida en Ria herinneren zich nog dat ze met vragen als "waar komen de kinderen vandaan?", bij Gré aan konden kloppen. Gezeten op de rand van de koelbak gaf zij antwoord op (alle?) vragen. Op haar 53e is ze gestopt met het werk (1971).

In 1968 verscheen Annie van Schie (1927-2017), dochter van eerder genoemde Tante Geert, op het kraamzorg-toneel. Zij was van een 'late roeping'. Na vele jaren 'in betrekking' (dienstbode) te zijn geweest, besloot ze op haar 38^e kraamverzorgster te worden. Ze begon haar opleiding in een internaat 'Het Ooievaarsnest' in Wassenaar, te midden van leerlingen rond de twintig. Haar mooie cijferlijst van het eindexamen wordt zorgvuldig bewaard door haar zus Els. Annie werd een populaire kraamverzorgster in ons dorp en daarbuiten en het werk gaf haar veel voldoening. Toen ze 65 was, ging ze nog een paar jaar door en toen ze eindelijk echt stopte kwam ze op dringend verzoek toch nog een keer opdraven.

Als afsluiting nog een mooie uitdrukking die ik op mijn zoektocht naar ‘baker’ vond en die prima zou passen in het hedendaagse Lagelandse spraakgebruik: “Dat neukt de baker niet, als ’t kindje maar geboren wordt.” Dat doet er niet toe; zeur toch niet zo.

Ik ben zelf allerm minst tevreden over dit veel te korte stukje over zo’n boeiend en geheimzinnig oud beroep. Ik roep lezers op mij meer informatie te bezorgen, liefst op mijn email: s.vandergeest@uva.nl, maar telefoon kan natuurlijk ook: 06-269 71 256. Nu – een half jaar later – dit stukje in *Alkmadders* verschijnt, moet ik helaas concluderen dat niemand in Oud Ade zich gemeld heeft met aanvullende informatie of een persoonlijke ervaring of herinnering. Mijn hoop is nu gevestigd op het lezerspubliek van *Alkmadders*.

Sjaak van der Geest

Bronnen

Met dank aan Annie van Schie – de Haas, Fien en Els van Schie, Chris, Ida, Clazien en Roen van der Geest, Clemens Wisse en Theo van der Poel.

In *Alkmadders* december 2018 staat een met vier foto’s verlucht interview met oud-kraamverzorgster Tonny Wesselman-van Rijnsoever die van 1954 tot 1962 in Roelofarendsveen werkzaam was.

Bijlage: Illustraties

Van de 'echte' klassieke bakers in Oud Ade en omliggende dorpen heb ik (nog) geen illustraties kunnen vinden. Daarom hier enkele afbeeldingen 'verder van huis'.

Links de oude baker Saapke, rechts moeder Afke met haar tiende kind, uit het beroemde kinderboek *Afkes Tiental* van Nynke van Hichtum, p. 6.

Demonstratie van de baker hoe je een baby inbakert.
Bron: Internet

Van de opvolgster van de baker, de kraamverzorgster in Oud Ade, zijn wel wat foto's gevonden.

Gré Vrijburg als pas gediplomeerde kraamverzorgster

Annie van Schie met een van haar (hoe?)vele borelingetjes

DE GENEESKUNDIG HOOFDINSPECTEUR VAN DE VOLKSGEZONDHEID

verklaart dat:

geboren Mohanna C. van Schie 15-7-1927 te Warmoud op grond van

haar DIPLOMA voor KRAAMVERZORGSTER, behaald op 12-7-1968

en haar aansluiting bij een erkend Centrum voor Kraamzorg

is ingeschreven

in zijn Register onder Nr. 17275

'S-GRAVENHAGE, 24-7-'68

DE GENEESKUNDIG HOOFDINSPECTEUR
VAN DE VOLKSGEZONDHEID

R. Deon.

Annie van Schie: bewijs van inschrijving als kraamverzorgster.

S 4766/7/4/66

NAAM LEERLINGE: A. v. Schie KRAAMCENTRUM:

	Per stuk	Gekocht	Bet. 1e m.	Bet. 2e m.	Bet. 3e m.	TOTAAL
blocnote en schriften	0,40	0,40				
stencils <i>divers</i>		2 :				
theorie en praktijkboekje	3 :	6 :				
doopfolder <i>2 x H. kerk</i>	1,90	3,80				
schorten 3	8,10	24,30				
jurken 2	23,60	47,20				
manchetten <i>div. folders</i>	2,45	2,45				
boorten <i>Kraam 4</i>	1,95	7,80				
boordgroepen		2,45				
schortknopen 5	0,10	0,50				
barakschorten 2	12,95	25,90				
instrumenten		15,23				
rood/blauw potlood	0,50	0,50				
puntenbeschermer 2	0,10	0,20				
mondgaas 2	0,10	0,20				
<i>bes O. Belov. uniform</i>		1,70				
		<u>138,40</u>				

Van der Valk
31-5-67

Annie van Schie: Wat een kraamverzorgster allemaal nodig had.